

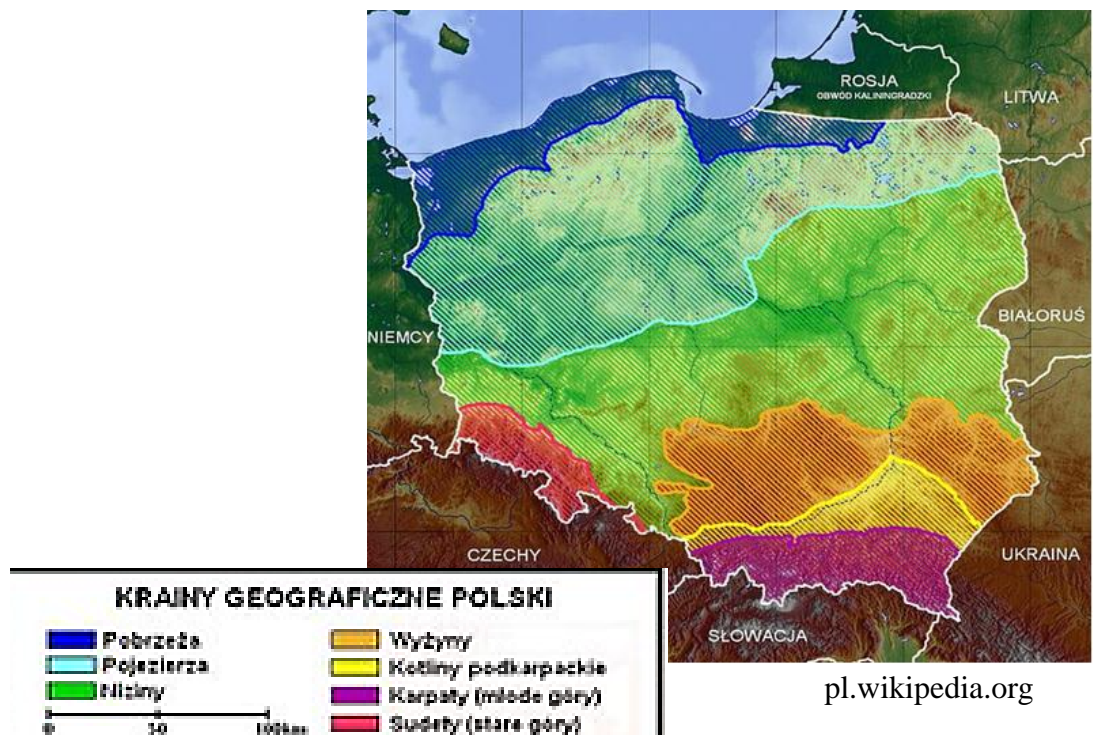
Krajobrazy i krainy Polski

Położenie

Polska leży w centralnej części Europy na Nizinie Środkowo –Europejskiej. Od północy Polska graniczy z Morzem Bałtyckim oraz z należącym do Rosji Obwodem Kaliningradzkim; od wschodu z Litwą, Białorusią i Ukrainą; od południa ze Słowacją i Czechami, a na zachodzie z Niemcami. Łączna długość granic wynosi 3582 km.

Powierzchnia i ukształtowanie terenu

- ✓ Powierzchnia Polski - 312 685 km² (lądowa – 304.465 km², wodna 8 220 km²).
- ✓ Pod względem terytorialnym 63 miejsce na świecie i 9 miejsce w Europie.
- ✓ Przeważająca część obszaru Polski (99,7%) leży w zlewisku Morza Bałtyckiego.
- ✓ Dorzecze Wisły zajmuje 53,9%, dorzecze Odry 34%, rzeki pobraża Morza Bałtyckiego 11%, dorzecze Niemna 0,8%.
- ✓ Średnia wysokość terytorium Polski wynosi 173 m nad poziomem morza.
- ✓ Przeważająca część terytorium Polski (ok. 91,3%) ma charakter nizinny (o wysokości do 300 m n.p.m.)
- ✓ W południowej części Polski przeważają obszary wyżynne (od 300 do 500 m n.p.m.), stanowiące ok. 5,6% ogólnej powierzchni oraz obszary górskie (powyżej 500 m n.p.m) z pasmami górkimi – ok. 3,1% ogólnej powierzchni.
- ✓ Najwyższy szczyt górski - Rysy w Tatrach (2499 m n.p.m.),
- ✓ Najniżej położona jest depresja na Żuławach Wiślanych koło miejscowości Raczki Elbląskie (1,8 m p.p.m.).
- ✓ Pasmowy układ krain geograficznych.

Pasy krain geograficznych:

- ✓ pas pobrzeży towarzyszących wybrzeżu Bałtyku
- ✓ pas pojezierzy otaczających Bałtyk,
- ✓ pas nizin stanowiących fragment Nizy Środkowoeuropejskiego
- ✓ pas wyżyn, starych gór
- ✓ pas kotlin - obniżeń związanych z zapadliskami, które towarzyszą młodym górcom,
- ✓ pas starych gór i młodych gór fałdowania alpejskiego,

W ramach tego zasadniczego podziału wyróżniono mniejsze krainy geograficzne, uwzględniając cechy budowy geologicznej, rzeźby, klimatu, warunków hydrograficznych i biogeograficznych.

POBRZEŻA

Wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego ciągnie się pas nadmorskich nizin - Pobrzeży Południowobałtyckich, które największą swoją szerokość osiągają w obniżeniach dolin rzecznych – Odry do 100 km i Wisły do 50 km. Ciągną się one od Wyspy Uznam na zachodzie po okolice rzeki Łyny na wschodzie. Niziny te położone są przeważnie poniżej 100 m n.p.m. i tylko nieliczne wzniesienia przekraczają tę wysokość. Rzeźba Pobrzeży Południowobałtyckich została ukształtowana przez działanie lądolodu skandynawskiego, rzek, morza i wiatrów.

Morska linia brzegowa jest na ogół wyrównana, zaś samo wybrzeże najczęściej płaskie, akumulacyjne – mierzeje, przybrzeżne jeziora, wydmy, piaszczyste plaże. Niezbyt wysokie klify występują jedynie miejscami.

W obrębie tego pasu wyróżnione zostały 3 krainy geograficzne:

- ✓ Pobrzeże Szczecińskie,
- ✓ Pobrzeże Koszalińskie,
- ✓ Pobrzeże Gdańskie wraz Żuławami Wiślanymi.

Elementem charakterystycznym dla krajobrazu Nizin Nadmorskich jest wybrzeże, czyli wąski pas lądu wzdłuż linii brzegowej, na którym zaznacza się działalność fal morskich. Wyróżnia się 2 główne formy wybrzeża:

- niskie, tj. plaża – płaski teren pokryty piaskiem, zalewany przez fale morskie; piasek pochodzi ze skał wybrzeża, które są niszczone i rozdrabniane przez ruch nieustannie falującej wody; w Polsce plaże występują niemal na całej długości wybrzeża;

- wysokie, tj. klif – stromy stok bezpośrednio dochodzący do morza; niekiedy klif jest nieco oddalony od linii brzegowej, co wiąże się z niszczącą działalnością fal morskich, (zobacz animację); tą formę wybrzeża spotkać można m. in. na wyspie Wolin, w okolicach Przylądka Rozewie, a także w Gdyni.

POBRZEŻE SZCZECIŃSKIE obejmuje zachodnią część naszego wybrzeża. Charakteryzuje się urozmaiconym przebiegiem linii brzegowej. Tu leży największa polska wyspa – Wolin.

Wraz z innymi wyspami oddziela ona od pełnego morza wody Zalewu Szczecińskiego, do którego uchodzi Odra.

Powierzchnia Pobrzeża Szczecińskiego jest raczej płaska. Większe wzniesienia spotkać można na Wolinie, gdzie opadają one wprost do morza tworząc malownicze klify.

W pokryciu terenu przeważają pola uprawne. Sporo jest też lasów (głównie iglastych i mieszanych), a największych ich kompleks to Puszcza Goleniowska.

Głównym miastem regionu jest Szczecin, wraz ze Świnoujściem tworzy wielki zespół portowy Szczecin-Świnoujście.

Jest też sporo mniejszych miejscowości, które znane są w całej Polsce jako ośrodki turystyczne, np. Międzyzdroje, Kamień Pomorski, Dziwnów, Pobierowo, Niechorze, Rewal.

POBRZEŻE KOSZALIŃSKIE obejmuje pas wzdłuż środkowego wybrzeża. Linia brzegowa jest tu słabo rozwinięta – brak wysp i półwyspów. Praktycznie na całej długości występują piaszczyste, płaskie plaże.

Charakterystyczne dla Pobrzeża Koszalińskiego są jeziora przybrzeżne, np. Łebsko, Gardno, Jamno, Bukowo. Większość z nich powstała w wyniku odcięcia zatoki od pełnego morza przez mierzeję.

Wędrujące wydmy znajdujące się nad Jeziorem Łebsko. Osiągają one wysokość do 50 metrów i zaliczają się do największych w Europie. Wiejące wiatry wywołują powolne przemieszczanie się wydm, których piaski stopniowo zasypują pobliskie lasy. Obszar ten znajduje się na terenie Słowińskiego Parku Narodowego i objęty jest ścisłą ochroną.

Największe miasta Pobrzeża Koszalińskiego – Koszalin i Słupsk nie leżą bezpośrednio nad morzem. Nieco mniejszy Kołobrzeg jest już ważnym portem rybackim i ośrodkiem turystycznym. Podobne funkcje spełniają Darłowo, Ustka i Łeba. Natomiast bardziej znane kąpieliska morskie Pobrzeża Koszalińskiego to Mielno, Ustronie Morskie, Rowy, Dąbki.

POBRZEŻE GDAŃSKIE to rejon wybrzeża nad Zatoką Gdańską. Linia brzegowa jest tu urozmaicona przez dwa wydłużone półwyspy: Mierzeję Helską i Mierzeję Wiślaną. Mierzeja Helska oddziela Zatokę Pucką od pełnego morza. Natomiast Mierzeja Wiślana, która częściowo należy do Federacji Rosyjskiej, odcina Zalew Wiślany od wód Zatoki Gdańskiej.

Porty morskie i korzystające z nich statki – większe lub mniejsze – są typowym elementem krajobrazu całego polskiego wybrzeża.

Rejon Zatoki Gdańskiej jest w dużym stopniu zagospodarowany przez człowieka. Przede wszystkim zwraca na siebie uwagę obszar Trójmiasta – Gdańsk, Gdynia i Sopot. Liczne porty oraz zakłady przemysłowe (np. stocznie czy Rafineria Gdańska) trwale wpisały się w lokalny krajobraz. Niestety, intensywna działalność gospodarcza przyczyniła się do znacznego zanieczyszczenia wód Zatoki, co w pewnym stopniu ograniczyło rozwój turystyki. Morskie kąpieliska funkcjonują przeważnie z dala od Trójmiasta, np. na mierzejach, w takich ośrodkach jak Władysławowo, Jastarnia, Jurata, Hel, Krynica Morska.

Do Pobrzeża Gdańskiego zaliczają się również ŻUŁAWY WIŚLANE, czyli delta Wisły. Obszar ten jest intensywnie wykorzystywany do celów rolniczych ze względu na bardzo urodzajne gleby (mady).

Na Żuławach znajdują się też jedyne w Polsce depresje. Najniżej położona jest ta w rejonie Jeziora Druzno – 1,8 metra poniżej poziomu morza. W pobliżu znajduje się Elbląg – duże miasto o charakterze przemysłowym (128 tys. mieszkańców).

Nad Wisłą leży Tczew (59 tys. mieszk.), jednak znacznie bardziej znanym miastem Żuław jest Malbork (38 tys. mieszk.), do którego licznych turystów przyciąga wielki zabytkowy zamek krzyżacki.

Cechy charakterystyczne pobrzeży:

- Klimat - morski o łagodnych zimach i chłodnych latach, ku wschodowi występuje wzrost kontynentalizmu klimatu; występują bryzy, a jesienią i zimą częste sztormy.
- Roślinność - bory nadmorskie, łąki bagienne, wrzosowiska i roślinność wydmy.
- Wody - znajdują się tu ujściowe odcinki Wisły i Odry; liczne rzeki przymorskie wypływające z Pojezierza Pomorskiego; jeziora przybrzeżne i obszary bagienno - torfowiskowe.
- Budowa geologiczna - utwory polodowcowe rzeczne, morskie i powstałe na skutek budującej działalności wiatru; nieliczne surowce mineralne: ropa naftowa i gaz ziemny, sole potasowe, piaski.
- Gleby - bielice, brunatne i bagienne; przy deltowatych ujściach Wisły i Odry - urodzajne mady.
- Rzeźba terenu - obszary równinne i pagórkowate o wysokościach do 100 m n.p.m.; brzegi piaszczyste (plaże i wydmy) i klifowe.
- Przemysł - dominuje przemysł stoczniowy, elektromaszynowy i przetwórstwo rybne.
- Rolnictwo - przeważają uprawy ziemniaków i żyta oraz hodowla bydła; na lepszych glebach uprawy pszenicy oraz buraków cukrowych; w okolicach dużych miast rozwinęło się warzywnictwo; dobrze rozwinięte rybołówstwo dalekomorskie i przybrzeżne.
- Turystyka - rozwija się głównie w lecie; ma charakter wypoczynkowy; powstały liczne miejscowości wypoczynkowe i kąpieliska; występują także ciekawe atrakcje przyrodnicze i kulturowe; główne ośrodki: Szczecin, Gdańsk, Malbork.

POJEZIERZA

Pas Pojezierzy zajmuje całą północną część Polski, z wyjątkiem Nizin Nadmorskich, charakteryzuje się krajobrazem młodoglacjalnym i pokryty jest osadami polodowcowymi, pochodzącymi z ostatniego zlodowacenia.

Wisła dzieli ten pas na Pojezierze Pomorskie (najwyższe wzniesienie – Wieżyca, 329 m n.p.m.) i Mazurskie (Dylewska Góra, 312 m n.p.m.). Pojezierza na wschód od Wisły cechują się większą liczbą jezior – tzw. Kraina Wielkich Jezior Mazurskich.

Jest to obszar młodej rzeźby glacialnej, na którym występują liczne jeziora związane ze zlodowaceniem plejstoceniowym oraz formy rzeźby powstałe wskutek nagromadzenia osadów przez łądolód: moreny, drumliny, ozy, sandry oraz kemy.

W pasie pojezierzy wyróżniono 3 duże krainy geograficzne:

- ✓ Pojezierze Pomorskie,
- ✓ Pojezierze Mazurskie,
- ✓ Pojezierze Wielkopolskie.

POJEZIERZE POMORSKIE znajduje się w północno-wschodniej części Polski, na południe od pasa Nizin Nadmorskich.

Powierzchnia Pojezierza Pomorskiego jest dosyć znacznie pofałdowana – wysokości względne często osiągają kilkadziesiąt metrów, a najwyższym punktem jest wierzchołek Wieżycy o wysokości bezwzględnej 329 m nad poziomem morza.

Pomiędzy wzniesieniami leżą liczne jeziora – największe z nich to: Jeziorak, Drawsko, Wielimie, Wdzydze

Przeważają tu lasy, głównie iglaste -największe kompleksy to Bory Tucholskie, Puszcza Drawska, Puszcza Koszalińska, Puszcza Słupska.

Pojezierze Pomorskie zalicza się do najsłabiej zaludnionych regionów w kraju. Zwarte obszary leśne nie sprzyjają rozwojowi osadnictwa, w związku z czym niewiele jest tu dużych miast – 2 największe, leżące w głębi pojezierza to Szczecinek i Chojnice.

Większe ośrodki miejskie znaleźć można na obrzeżach regionu, np. Bydgoszcz, Toruń, Gorzów Wielkopolski, Grudziądz, Piła.

Dzięki słabemu zaludnieniu krajobraz Pojezierza Pomorskiego prawie wcale nie został przekształcony przez człowieka. Zachowały się wielkie obszary dzikiej przyrody, która powinna przetrwać jeszcze przez długie lata.

POJEZIERZE MAZURSKIE leży w północno-wschodniej części kraju. Liczy nieco mniej jezior niż Pojezierze Pomorskie, ale za to mają one znacznie większe powierzchnie. Znajdują się tu 2 największe jeziora Polski: Śniardwy (113,8 km²) oraz Mamry (104,4 km²)

Powierzchnia Pojezierza Mazurskiego także została znacznie pofałdowana w wyniku zlodowaceń. Najwyższym punktem jest tu Dylewska Góra o wysokości 312 m n. p. m.

W regionie występuje równowaga pomiędzy terenami rolniczymi a leśnymi, choć lasy przeważają na południu.

Głównym miastem regionu jest Olsztyn, a inne ważniejsze ośrodki to Suwałki i Ełk. Gęstość zaludnienia jest większa niż na Pojezierzu Pomorskim. Nie ma zbyt wielu dużych miast, ale jest sporo mniejszych ośrodków znanych w całym kraju z racji walorów turystycznych – Augustów, Giżycko, Mrągowo, Ruciane-Nida, Mikołajki.

Mazury słyną z doskonałych warunków do czynnego i biernego wypoczynku nad wodą. Nieskażona działalnością przemysłową przyroda (jeziora, lasy, powietrze) oraz dobrze rozwinięta infrastruktura (liczne hotele, pensjonaty, kempingi, wypożyczalnie sprzętu wodnego, obiekty gastronomiczne) przyciągają w sezonie letnim nad jeziora tysiące turystów.

POJEZIERZE WIELKOPOLSKIE leży w Polsce Zachodniej, pomiędzy środkowymi odcinkami rzek: Odry i Wisły.

Ukształtowanie powierzchni jest tu słabo urozmaicone – dominują krajobrazy równinne, płaskie. Praktycznie jedyne większe pofałdowanie terenu to dolina Warty, która przecina pojezierze na dwie części.

Występuje tu zdecydowanie mniej jezior niż na Pojezierzu Pomorskim czy Mazurskim. Największe i najbardziej znane jest Jezioro Gopło (przykład j. rynnowego), inne większe jeziora to: Sławskie, Zbąszyńskie oraz Niesłysz na Pojezierzu Lubuskim.

Jest to region od lat słynący z dobrze rozwiniętego rolnictwa.

Lasy – głównie iglaste – skupione są w zachodniej części pojezierza. Tam też rozwinęła się typowa dla pojezierzy turystyka. Wraz z sąsiednim Pojezierzem Lubuskim (które zalicza się do najbardziej zalesionych obszarów w Polsce) tereny te są bardzo chętnie odwiedzane przez turystów. Szczególnym powodzeniem cieszą się takie miejscowości jak Łągow, Sława, Boszkowo.

Głównym miastem regionu jest Poznań, inne większe miasta to Konin, Inowrocław i Gniezno. Największym miastem Ziemi Lubuskiej jest Zielona Góra.

W rejonie Konina od kilkadziesiąt lat metodą odkrywkową wydobywa się węgiel brunatny. Skutkiem tego są znaczne zmiany w krajobrazie tamtych okolic.

Cechy charakterystyczne pojezierzy:

- Klimat - zróżnicowany; na pojezierzach: Wielkopolskim i Pomorskim o cechach morskich, na Mazurskim - o cechach kontynentalnym; we wschodniej Wielkopolsce i na Kujawach zaznacza się stepowienie.
- Roślinność - przewaga borów sosnowych porastających piaski sandrowe i wydmy.
- Wody - liczne jeziora polodowcowe tworzące pojezierza; sieć rzeczna ukształtowana przez lądolód-duże rzeki wykorzystują pradoliny, mniejsze dostosowały się do rzeźby terenu(splývają z moren przez sandry do pradolin i bezpośrednio do Bałtyku).
- Budowa geologiczna - utwory polodowcowe(piaski, żwiry, gliny, iły); bogactwa mineralne: surowce budowlane(piaski, żwiry i gliny) i ceramiczne(iły), sól kamienna, wapienie, węgiel brunatny i ropa naftowa.
- Gleby - przeważnie bielice, brunatne i płowe; na Kujawach i w okolicy Gniezna żyzne czarne ziemie.
- Rzeźba terenu - silnie urozmaicona, mająca charakter polodowcowy; główne elementy to: wały moren czołowych, równiny sandrowe, pradoliny i rynny polodowcowe; występuje strefowość form polodowcowych.
- Przemysł - głównie wydobywczy i przetwórczy warunkowany występowaniem soli kamiennej, wapieni, węgla brunatnego i ropy naftowej; w dużych miastach-elektromaszynowy, środków transportu i chemiczny.
- Rolnictwo - najlepsze warunki naturalne na Pojezierzu Wielkopolskim -uprawy ziemniaków i buraków cukrowych, hodowla bydła i trzody chlewnej; pozostałe pojezierza-uprawy żyta, ziemniaków i lnu oraz hodowla bydła; rozwinięte jest również rybołówstwo śródlądowe.
- Turystyka - tereny atrakcyjne dla rozwoju turystyki letniej-urozmaicony krajobraz, liczne jeziora i duże powierzchnie leśne; niektóre obszary bogate w zabytki.

NIZINY

Są obszarem leżącym na wysokości od 0 do 300 m n.p.m.. Rozróżnia się niziny płaskie (równinne), faliste (o wysokościach względnych do 30 m) i pagórkowate (o wysokościach względnych do 60 m). Większość nizin powstała wskutek akumulacji osadów na obszarach tektonicznie obniżonych.

Pas Nizin Środkowopolskich położony jest w centralnej części kraju. Podzielony został na 4 duże krainy geograficzne. Poczynając od północnego wschodu na południowy zachód są to:

- ✓ Nizina Północnopodlaska,
- ✓ Nizina Mazowiecka,
- ✓ Nizina Wielkopolska,
- ✓ Nizina Śląska.

Niziny mają słabo urozmaiconą powierzchnię terenu – dominują tam krajobrazy płaskie, równinne, mało jest wzniesień i zagłębień terenu.

NIZINA PÓŁNOCNPODLASKA sąsiaduje z Pojezierzem Mazurskim. Na styku tych dwóch krain, w dolinie rzeki Biebrzy znajduje się największy w Polsce kompleks terenów podmokłych, bagiennych – tzw. "bagna biebrzańskie". Jest on szczególnie cennym składnikiem naszej przyrody, ponieważ występuje tam wiele unikatowych gatunków roślin, a swoje siedliska mają liczni przedstawiciele ptactwa wodnego i błotnego oraz inne zwierzęta (np. bobry, łosie). W 1993 roku utworzono na tym terenie Biebrzański Park Narodowy.

We wschodniej części Niziny Północnopodlaskiej, po obu stronach granicy polsko-białoruskiej, położona jest Puszcza Białowieska z naturalnym pierwotnym drzewostanem. Spotkać w nich można takie gatunki drzew jak sosny, świerki, brzozy, olsze, dęby. Licznie występują też zwierzęta – rysie, wilki, łosie, borsuki i oczywiście żubry. W 1947 roku utworzono tu Białowieski Park Narodowy.

Sieć osadnicza Niziny Północnopodlaskiej nie jest zbyt gęsta (z uwagi na dużą ilość terenów podmokłych i lasów). Białystok jest jedynym dużym miastem w tym regionie i jednocześnie największą aglomeracją Polski Północno-Wschodniej.

NIZINA MAZOWIECKA jest największą polską niziną. Leży w środkowo-wschodniej części kraju.

Ukształtowanie powierzchni nie jest tu jednolite. Północna część niziny jest płaską równiną, a na pozostałym obszarze są większe pofałdowania terenu. W części środkowej obniżenie doliny Wisły – w tym rejonie do największej polskiej rzeki uchodzi Narew z Bugiem. Natomiast na południu pojawiają się wzniesienia o wysokościach bezwzględnych przekraczających 200 m n. p. m.

Pomimo słabych gleb na tym obszarze, dominuje działalność rolnicza. Oprócz gruntów ornych, łąk i pastwisk na Mazowszu spotkać można dużo sadów.

Lasów jest bardzo mało. Zwarte kompleksy tworzą Puszcza Kampinoska i Puszcza Kozińska, a bardziej rozproszone tereny leśne obejmuje Puszcza Kurpiowska.

W samym środku Niziny Mazowieckiej leży Warszawa (około 1 mln 700 tys. Mieszkańców), która z pobliskimi miejscowościami (np. Pruszków, Legionowo, Otwock, Wołomin) tworzy aglomerację warszawską o łącznej liczbie ludności dochodzącej do 3 mln.

Drugim wielkim ośrodkiem miejskim jest Łódź. Inne duże miasta Mazowsza to Radom, Płock, Piotrków Trybunalski, Siedlce.

NIZINA WIELKOPOLSKA leży pomiędzy środkowymi odcinkami rzek: Odry i Warty.

Jej powierzchnia jest przeważnie płaska i tylko miejscami lekko pofałdowana. Teren pokrywają głównie użytki rolne, a lasów jest niewiele. Obszar ten wykorzystuje się przede wszystkim do celów rolniczych – przeważają duże gospodarstwa, specjalizujące się w hodowli trzody chlewnej i bydła.

Nie ma wielu dużych miast, a największe z nich to: Kalisz, Ostrów Wielkopolski i Leszno.

W północno-wschodniej części Niziny Wielkopolskiej znajduje się zespół odkrywkowych kopalni węgla brunatnego (Koło, Konin, Turek) i elektrowni (Pątnów, Adamów, Konin).

NIZINA ŚLĄSKA leży w Polsce Południowo-Zachodniej. Rozciąga się wzdłuż doliny Odry.

Ukształtowanie terenu jest tu znacznie urozmaicone. Środkowa część niziny to w miarę płaska równina, ale przecięta doliną Odry. Na północnych krańcach pojawiają pasma wzniesień, m. in. Wzgórza Trzebnickie. Natomiast na południu teren stopniowo się podnosi i jednocześnie bardziej fałduje – to oznaka zbliżania się do gór (Sudetów).

Podobnie jak na innych nizinach, dominują użytki rolne. Szczególnie intensywnie wykorzystywane są urodzajne gleby (czarne ziemie) na południe od linii Odry. Na tych bezleśnych terenach uprawia się głównie pszenicę, buraki cukrowe i rzepak.

Lasy spotkać można przede wszystkim na zachodnich i wschodnich krańcach Niziny Śląskiej. I są to całkiem spore kompleksy – Bory Dolnośląskie oraz Bory Stobrawskie.

Głównym miastem nie tylko niziny, ale i całej Polski Południowo-Zachodniej jest Wrocław. Inne duże miasta to Opole i Legnica.

Cechy charakterystyczne nizin:

- Klimat - w zachodniej części o cechach oceanicznych, we wschodniej - kontynentalnych; niewielkie opady(500-800 mm/rok); wzrost rocznych amplitud ku wschodowi.
- Roślinność - obszary o największym stopniu wylesienia w Polsce; na piaskach rosną bory sosnowe; występują resztki dawnych puszczy (Knyszyńska, Kampinoska, Białowieska).
- Wody - duże rzeki mają charakter tranzytowy; znaczne powierzchnie bagien i torfowisk, zwłaszcza we wschodniej części kraju.
- Budowa geologiczna - na powierzchni występują utwory polodowcowe rzeczne i jeziorne; główne bogactwa naturalne to: rudy miedzi, węgiel brunatny, gaz ziemny, okrzemkowe surowce budowlane i ceramiczne.
- Gleby - przeważnie bielice, płowe, bagienne, brunatne; w dolinach dużych rzek - mady; rzadkie czarnoziemy.

- Rzeźba terenu - przeważają równiny rozcięte przez szerokie doliny rzeczne i pradoliny; większe wyniosłości tworzą jedynie Wał Trzebnicki i Wzniesienia Łódzkie; powszechne są też wydmy.
- Przemysł - rozwinął się głównie w dużych miastach: Wrocławiu, Łodzi, Warszawie, Białymstoku (elektromaszynowy, środków transportu, chemiczny, włókienniczy); wokół nich powstały okręgi przemysłowe; w rejonach wydobywania rud miedzi i węgla brunatnego rozwinęło się górnictwo, hutnictwo i przemysł energetyczny.
- Rolnictwo - najlepiej rozwinięte, ze względu na dobre gleby i korzystne warunki klimatyczne, na Nizinie Śląskiej, oraz wysoką kulturę rolną - na Nizinie Wielkopolskiej; uprawia się pszenicę, buraki cukrowe, rzepak i ziemniaki; hoduje się bydło i trzodę chlewną; wokół dużych miast rozwija się intensywnie warzywnictwo i sadownictwo.
- Turystyka - głównie w dużych miastach, gdzie znajdują się liczne zabytki.

WYŻYNY

Jest to obszar wzniesiony ponad 300 m n.p.m., który jest słabo rozczłonkowany, przeważnie równinny. Powstaje głównie wskutek ruchów lądotwórczych (epejrogeneza). Wyżyny są to niewysoko wypiętrzone obszary płytowe albo podniesione stare powierzchnie zrównania. Leżą ponad obszarami nizinnymi, stanowią podnóża gór lub tworzą dna wysoko położonych kotlin.

Pas wyżyn rozciąga się na południowym wschodzie Polski, na południe od Niziny Mazowieckiej. W jego obrębie wyróżniono następujące krainy geograficzne:

- ✓ Wyżynę Śląską,
- ✓ Wyżynę Krakowsko-Częstochowską,
- ✓ Wyżynę Małopolską wraz z Górami Świętokrzyskimi,
- ✓ Wyżynę Lubelską.

WYŻYNA ŚLĄSKA znajduje się w zachodniej części Pasa Wyżyn. Ukształtowanie jej powierzchni jest raczej słabo (jak na wyżynę) urozmaicone – przeważa lekko pofałdowany teren o niewielkich wysokościach względnych i bezwzględnych (do 400 m n. p. m.). Natomiast pokrycie terenu jest tu już znacznie bardziej zróżnicowane.

Mimo iż Wyżyna Śląska zajmuje stosunkowo niewielką powierzchnię, to zamieszkuje ją bardzo dużo ludzi (około 4 mln), którzy w istotny sposób przekształcili tamtejszy krajobraz. Głównym czynnikiem decydującym był intensywny rozwój przemysłu w oparciu o wydobywanie węgla kamiennego. Oprócz wielu kopalni powstały tam również inne zakłady, m. in. huty, odlewnie, koksownie, elektrownie, fabryki. Rozwinęła się też gęsta sieć linii kolejowych i dróg.

Natomiast gęste zaludnienie tego obszaru przejawia się w postaci dużego nagromadzenia miast leżących blisko siebie. Tworzą one w zasadzie jeden zwarty obszar zabudowany będący konurbacją, czyli rodzajem aglomeracji miejskiej, w której nie ma jednego dominującego ośrodka. Największym miastem są tu Katowice, częściowo pełniące funkcję ośrodka centralnego. Jednak sąsiednie miasta - Sosnowiec, Gliwice, Bytom, Zabrze, Ruda Śląska, Dąbrowa Górnicza, Tychy, Chorzów - są tylko nieznacznie mniejsze. Ponadto w skład konurbacji wchodzi jeszcze 7 miast powyżej 50 tys. mieszkańców i kilkanaście mniejszych.

Wyżyna Śląska jest najbardziej uprzemysłowionym i najgęściej zaludnionym obszarem Polski.

WYŻYNA KRAKOWSKO–CZĘSTOCHOWSKA

Jej powierzchnia ma urozmaicony kształt z licznymi formami skalnymi powstałymi w wyniku krasowienia (rozpuszczanie skał przez płynące wody).

Wyżyna zbudowana jest głównie z miękkich skał wapiennych koloru białego, które stosunkowo łatwo ulegają działaniu wód płynących. W ten sposób wyłobione zostały np. jaskinie czy pojedyncze skały o malowniczych kształtach. Najwięcej spotkać ich można na południu Wyżyny, w dolinie Prądnika, gdzie utworzono Ojcowski Park Narodowy.

Wysokości względne na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej są dosyć duże i osiągają nawet kilkadziesiąt metrów. Natomiast maksymalną wysokość bezwzględną (504 m n. p. m.) ma tu góra w miejscowości Ogrodzieniec, na której znajdują się słynne ruiny zamku.

W pokryciu terenu dominują lasy i użytki rolne.

Największe ośrodki to Kraków i Częstochowa, mniejsze miasta to Zawiercie, Olkusz, Myszków.

WYŻYNA MAŁOPOLSKA leży w środkowej części Pasa Wyżyn

Jej pofałdowaną powierzchnię rozcinają doliny dwóch rzek: Kamiennej i Nidy. Pomędzy tymi obniżeniami zaznacza się wyniesienie Gór Świętokrzyskich z najwyższym punktem polskich wyżyn – Łysicą (612 m n. p. m.).

Góry Świętokrzyskie są przykładem gór niskich. Ich najwyższe pasmo – Łysogóry – tylko nieznacznie góruje ponad okolicznymi terenami. Stoki Łysogór w wielu miejscach pokrywają gołoborza, czyli nagromadzenia ostrokrawędzistych bloków skalnych, które powstały w wyniku rozpadu skał podłoża (pod wpływem działania wody, temperatury, organizmów żywych i in.). W tym rejonie utworzony został Świętokrzyski Park Narodowy.

Cennym składnikiem świętokrzyskiej przyrody są lasy, a w szczególności niewielka Puszcza Jodłowa, którą tworzą drzewostany pierwotne.

Na Wyżynie Małopolskiej pozyskiwane są rozmaite surowce budowlane, np. wapień, margle, kwarcyty, piaskowce, iły, gipsy; ich eksploatacja powoduje znaczące zmiany w krajobrazie (wyrobiska kopalnianiane, zwałowiska, hałdy).

Dawniej w rejonie Gór Świętokrzyskich wydobywano też rudy żelaza i innych metali. W dolinie Kamiennej rozwinęły się znaczące niegdyś ośrodki przemysłu ciężkiego, które dziś są miastami średniej wielkości – Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna. Głównym miastem regionu są Kielce.

WYŻYNA LUBELSKA znajduje się we wschodniej części Pasa Wyżyn

Od Wyżyny Małopolskiej oddzielona jest głęboką i szeroką doliną Wisły. Jej pofałdowaną powierzchnię rozcina dolina rzeki Wieprz, która ma swoje źródła na wzniesieniach Roztocza. Tam też znajduje się najwyższy punkt Wyżyny Lubelskiej – Wielki Dział (390 m n. p. m.).

Charakterystycznym elementem krajobrazu Wyżyny są wąwozy lessowe. Zostały one wyżłobione przez okresowo płynące wody w podłożu zbudowanym z lessu (miękką skała osadowa, złożona z pyłów naniesionych przez wiatr).

Także na podłożu lessowym wytworzyły się bardzo urodzajne gleby – czarnoziemy. Jest ich na Lubelszczyźnie całkiem sporo (zwłaszcza na wschodzie) i dlatego dominują tu użytki rolne. Uprawia się głównie pszenicę i buraki cukrowe, a także rośliny typowe dla regionu – chmiel i tytoń.

Większe kompleksy leśne spotkać można na południu – Puszcza Solska i Lasy Janowskie – oraz na północy – Lasy Sobiborskie.

Największym miastem nie tylko Wyżyny, ale także całej Polski Wschodniej jest Lublin, inne ważniejsze ośrodki to Chełm i Zamość.

W okolicach Łęcznej wydobywany jest węgiel kamienny (Lubelskie Zagłębie Węglowe). Natomiast surowce budowlane (wapienie, margle, gipsy) pozyskiwane i przetwarzane są w wielu miejscach Wyżyny, np. w wielkich kombinatach cementowych w Chełmie czy Rejowcu Fabrycznym.

Cechy charakterystyczne wyżyn:

- Klimat - silnie zróżnicowany; w zachodniej części występuje oddziaływanie morskich mas powietrza, a ku wschodowi następuje wzrost kontynentalizmu klimatu; warunki klimatyczne Wyżyny Śląskiej zostały silnie przeobrażone wskutek działalności gospodarczej.
- Roślinność - tereny przeważnie bezleśne; resztki grądów, buczyn i puszczy jodłowych; większe kompleksy leśne: Puszcza Świętokrzyska i Puszcza Solska.
- Wody - sieć rzeczna rzadka, a ciekły niewielkie i ubogie w wodę; w niektórych rejonach silne zanieczyszczenie wód (Wyżyna Śląska); obszar źródlowy Warty, Pilicy i Nidy, Wieprza i Małej Panwi; sztuczne zbiorniki wodne: Starachowicki, Poraj oraz stawy hodowlane w okolicach Krasnobrodu i Tomaszowa Lubelskiego.
- Budowa geologiczna - różnorodne skały osadowe (piaskowce, zlepieńce, wapienie, margle itp.); liczne bogactwa mineralne: węgiel kamienny, rudy cynku i ołowiu, rudy żelaza, skały budowlane (piaskowce, zlepieńce) oraz surowce chemiczne (wapienie, gipsy i kreda).
- Gleby - zróżnicowane zależnie od podłoża, na którym się rozwinęły (różne odmiany rędzin, czarnoziemy, gleby brunatne, mady, bielice).
- Rzeźba terenu - silnie urozmaicona (skałki, wąwozy, skarpy, jaskinie), uwarunkowana różnorodnością występujących tu skał i bogatą przeszłością geologiczną; teren przeważnie falisty z wyraźnymi wyniosłościami powierzchni ziemi (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Góry Świętokrzyskie, Rostocze) oraz obniżeniami (Niecka Nidziańska).
- Przemysł - wykazuje silne zróżnicowanie regionalne; najsilniej rozwinięty na Wyżynie Śląskiej, nieco słabiej na Wyżynie Kielecko-Sandomierskiej i Lubelskiej; uwarunkowany istnieniem bogatej bazy surowcowej (górnictwo, hutnictwo); w dużych miastach rozwinęły się gałęzie przemysłu przetwórczego i lekkiego.
- Rolnictwo - uwarunkowane występowaniem dobrych gleb i tradycjami; najlepiej rozwinięte na Wyżynie Lubelskiej, Kielecko-Sandomierskiej i w Niecce Nidziańskiej; uprawia się pszenicę, buraki cukrowe, rzepak, tytoń, chmiel; silnie rozwinięte jest także warzywnictwo i sadownictwo.

- Turystyka - rozwinęła się głównie na obszarach słabo przekształconych przez człowieka, tam gdzie występują przyrodnicze i kulturowe atrakcje turystyczne; główne rejony to: Jura Krakowsko-Częstochowska, Góry Świętokrzyskie, okolice Kielc oraz Lublin i Zamość.

KOTLINY

Kotlina to zagłębienie powierzchni Ziemi, najczęściej okrągłe lub podłużne o wklęsłym lub płaskim dnie. Rozróżnia się kotliny zamknięte, tzw. bezodpływowe oraz kotliny otwarte, z których odpływ wód odbywa się przez obniżenia w częściach peryferyjnych. Kotliny powstają wskutek zapadania się pewnych obszarów powierzchni Ziemi (np. pod wpływem osiadania gruntów w wyniku eksploatacji górniczych) lub wskutek erozyjnego działania czynników zewnętrznych (głównie wody).

Kotliny Sandomierska i Oświęcimska leżą na południowym wschodzie Polski na południe od Pasa Wyżyn oddzielając je od Karpat. Szczególnie zwraca na siebie uwagę charakterystyczny trójkątny kształt wielkiej Kotliny Sandomierskiej. Wzdłuż jej bocznych ramion płynie Wisła i San. Powierzchnia terenu jest tu niemal płaska i bardzo łagodnie opada w kierunku dolin tych rzek.

W Kotlinie Sandomierskiej – mimo nienajlepszych gleb – rozwinęło się rolnictwo, w tym także sadownictwo. Sprzyjają temu korzystne warunki klimatyczne (okoliczne góry i wyżyny częściowo chronią kotlinę m. in. przed napływem zimnego powietrza).

Rozwinął się również przemysł - jeszcze do niedawna w rejonie Tarnobrzega intensywnie eksploatowano złoża siarki, natomiast różnorodne gałęzie przemysłu rozwinęły się np. w Rzeszowie, Tarnowie, Stalowej Woli, Mielcu czy Dębicy.

Cechy charakterystyczne kotlin:

- Klimat - łagodny o cechach kontynentalnych; kraina ta należy do najcieplejszych regionów w Polsce.
- Roślinność - region słabo zalesiony; duże kompleksy leśne występują jedynie w Kotlinie Sandomierskiej na podłożu piaszczystym (puszcze: Sandomierska i Solska) oraz na wschód od Krakowa (Puszcza Niepołomicka).
- Wody - region ten jest odwadniany przez Wisłę i jej karpackie dopływy. Występują tu częste powodzie wiosenne i letnie.
- Budowa geologiczna - Zapadlisko przedgórskie wypełnione łałami i piaskami, na których zalegają osady rzeczne. Liczne surowce mineralne: sól kamienna, gips, gaz ziemny oraz ropa naftowa.
- Gleby - Przeważnie bielice, brunatne i płowe. W południowej części Kotliny sandomierskiej ciągnie się pas czarnoziemów.
- Rzeźba terenu - Obszar równinny i falisty, otoczony wyraźnymi progami Pogórza karpackiego i Wyżyn Polskich. Kotliny rozcięte przez karpackie dopływy Wisły, między którymi występują płaskowyże. W Kotlinie Sandomierskiej znajdują się duże pola wydmore.
- Przemysł - Zachodnia część kotlin wykazuje silne powiązanie z GOP-em (przemysł energetyczny, chemiczny i elektromaszynowy oraz górnictwo). We wschodniej części kotlin przemysł uwarunkowany istnieniem bazy surowcowej (siarki, gipsu, gazu

ziemnego i soli kamiennej). Rozwinięte także przetwórstwo tych surowców oraz przemysł elektromaszynowy i środków transportu.

- Rolnictwo - Uprawia się pszenicę, żyto i ziemniaki. Rozwinięte warzywnictwo sadownictwo. Hoduje się bydło i drób.
- Turystyka - Najatrakcyjniejsze są miasta, w których występują cenne zabytki i inne obiekty kulturowe. Największym Ośrodkiem turystycznym jest Kraków. Pozostałe ośrodki to: Baranów Sandomierski, Sandomierz, Oświęcim i Wieliczka.

GÓRY

Góry to rozległe, wznoszące się ponad otaczającym terenem obszary powierzchni Ziemi, które charakteryzuje rzeźba o znacznych różnicach wysokości względnej. Powstają w wyniku ruchów górotwórczych, czyli orogenezy (góry tektoniczne) lub wskutek procesów wulkanicznych (góry wulkaniczne). Ostateczny kształt nadają im zewnętrzne procesy rzeźbotwórcze, jak wietrzenie, erozja i ruchy masowe (denudacja). Góry powstałe w wyniku dawnych orogenez (przed orogenezą alpejską) są w znacznym stopniu zrównane wskutek długotrwałej denudacji. Są to góry stare. Ich wysokości są niewielkie, a formy grzbietowe łagodne, np. Góry Świętokrzyskie. Natomiast góry wypiętrzone podczas orogenezy alpejskiej (np. Alpy, Tatry). Góry młode, odznaczają się dużymi wysokościami względnymi i bezwzględными, silnym rozczłonkowaniem i ostrymi grzbietami, gdyż stosunkowo krótko ulegały procesom denudacji. Góry wulkaniczne tworzyły się (i tworzą) w następstwie obfitych erupcji wulkanicznych. Mają postać stożków lub kopuł, z obniżeniami kraterowymi (wulkan).

Na południu Polski znajduje się pas starych gór i wyżyn silnie zróżnicowany pod względem geologii i rzeźby. Wśród nich wydziela się: Sudety (najwyższy szczyt Śnieżka, 1602 m n.p.m.), Podgórze Sudeckie (najwyższy szczyt Ślęza, 718 m n.p.m.), Wyżynę Śląską (najwyższy szczyt Góra Świętej Anny, 400 m n.p.m.), Wyżynę Krakowsko-Częstochowską (najwyższy szczyt Góra Zamkowa, 504 m n.p.m.), Nieckę Nidziańską (190-300 m n.p.m.) oraz Góry Świętokrzyskie z najwyższym pasmem – Łysogórami (najwyższy szczyt Łysica, 612 m n.p.m.).

Ok. 6% powierzchni kraju zajmują młode góry fałdowe – Karpaty, w skład których wchodzi m.in.: Beskid Śląski, Beskid Mały, Beskid Makowski, Beskid Wyspowy, Beskid Żywiecki, Beskid Sądecki, Gorce, Pieniny, Tatry, Beskid Niski, Bieszczady.

Wyróżnione zostały 3 główne okresy wielkich ruchów górotwórczych:

- orogeneza kaledońska (najstarsza) – z tego okresu zachowały się góry niskie,
- orogeneza hercyńska – góry średnie,
- orogeneza alpejska (najmłodsza) – góry średnie i wysokie.

W Polsce występują góry wypiętrzone w każdym z w/w okresów:

*Góry Świętokrzyskie – kaledońskie góry niskie,

*Sudety – hercyńskie góry średnie,

*Karpaty wraz z Tatrami – alpejskie góry średnie wraz z górami wysokimi.

SUDETY rozciągają się wzdłuż południowo-zachodnich krańców naszego kraju.

Zaliczają się do gór średnich – najwyższy szczyt to leżąca w na granicy polsko-czeskiej Śnieżka o wysokości bezwzględnej 1602 m n. p. m.

Ukształtowanie powierzchni Sudetów jest znacznie urozmaicone. Najbardziej wyróżnia się najwyższe pasmo, tj. Karkonosze. Cechą charakterystyczną rzeźby są płaskie wierzchowiny wysokogórskie, porozcinane zagłębieniami kotłów polodowcowych. Na dnie kotłów często znajdują się jeziora, które powstały w wyniku stopienia się lodów.

Inną ciekawą formą terenu w Sudetach jest pasmo Gór Stołowych. Tworzą je olbrzymie bloki skalne zbudowane z piaskowca o płaskich powierzchniach poziomych i pionowych. Z tego względu osiągają one znaczne wysokości względne.

W skład Sudetów wchodzi także wiele innych pasm, np.

- Góry Izerskie,
- Góry Kaczawskie,
- Góry Sowie,
- Góry Kamienne,
- Góry Bystrzyckie,
- Masyw Śnieżnika.

Pomiędzy tymi wypukłymi formami terenu znajdują się formy wklęsłe – największe to Kotlina Kłodzka, liczne są doliny rzek, np. dolina Bobru z malowniczymi przełomami w sąsiedztwie Kotliny Jeleniogórskiej.

W pokryciu terenu zaznacza się piętrowy układ roślinności.

W Górach Izerskich i częściowo w Karkonoszach znajdują się silnie zniszczone lasy. Największych spustoszeń w drzewostanach dokonały zanieczyszczenia nawiewane przez zachodnie wiatry znad okolic Bogatyni (z tzw. "worka turosszowskiego"). Od kilkadziesiątu lat działają tam elektrownie ciepłne (także w Niemczech i Rep. Czeskiej), opalane węglem brunatnym, który wydobywa się w pobliskich kopalniach odkrywkowych.

Na przedgórzu znajduje się wiele miast o średniej wielkości, które pełnią różne funkcje. Największym miastem regionu jest Wałbrzych – niegdyś znaczący ośrodek wydobywania węgla kamiennego. W bliskim sąsiedztwie znajdują się mniejsze miejscowości, także o charakterze przemysłowym, np. Świdnica, Dzierżoniów, Bielawa, Nowa Ruda.

Drugie miasto pod względem wielkości w Sudetach to Jelenia Góra – centrum ruchu turystycznego Karkonoszy. Podobną rolę w Kotlinie Kłodzkiej odgrywa Kłodzko.

Góry sprzyjają rozwojowi turystyki zarówno latem (piesze wycieczki, uzdrowiska) jak i zimą (narciarstwo). W całej Polsce znane są takie sudeckie ośrodki wypoczynkowe jak Szklarska Poręba, Karpacz, Świeradów Zdrój, Kudowa Zdrój, Polanica Zdrój i in.

BESKIDY rozciągają się szerokim łukiem wzdłuż całej granicy Polski ze Słowacją, od Beskidu Wysokiego na zachodzie, poprzez Beskid Niski, po Bieszczady na wschodzie.

Ukształtowanie powierzchni cechuje się znacznym pofałdowaniem z łagodnymi na ogół stokami. Nieco wyższe wysokości osiągają szczyty w Beskidach Zachodnich, np. Babia Góra – 1725 m n. p. m. (w Beskidach Wschodnich - Tarnica mierząca 1343 m n. p. m.)

Pasma górskie przecinane są dolinami rzecznyymi, które w wielu miejscach tworzą malownicze przełomy. Najbardziej znane są przełomy Dunajca w Pieninach.

W pokryciu terenu przeważają lasy mieszane, choć spory udział mają też użytki rolne. Rolnictwo rozwinęło się głównie na niższych wysokościach i tam też istnieje dosyć gęsta sieć osiedli wiejskich. O stosunkowo gęstym zaludnieniu Beskidów decyduje nie tylko ludność wiejska, ale i miejska. Znajduje się tam kilka dużych i wiele średnich miast - Bielsko-Biała, Nowy Sącz, Przemyśl, Krosno, Sanok, Jasło, Nowy Targ, Żywiec.

Znane są również mniejsze miejscowości o dużym znaczeniu turystycznym, np. Szczyrk, Szczawnica, Krynica Zdrój, Ustrzyki Dolne.

We wschodniej części Beskidów wydobywa się ropę naftową i gaz ziemny.

TATRY to jedyne w Polsce pasmo gór wysokich. Dzięki ostrym grzbietom i szpiczastym szczytom wyraźnie odróżniają się one od pozostałych obszarów górskich

W Tatrach, na granicy polsko-słowackiej znajduje się najwyższy szczyt naszego kraju tj. Rysy – 2499 m. n. p. m. Warto zauważyć, że w całości po stronie słowackiej leżą wyższe wzniesienia, np. Goralch (2655 m n. p. m.), Łomnica (2632 m n. p. m.).

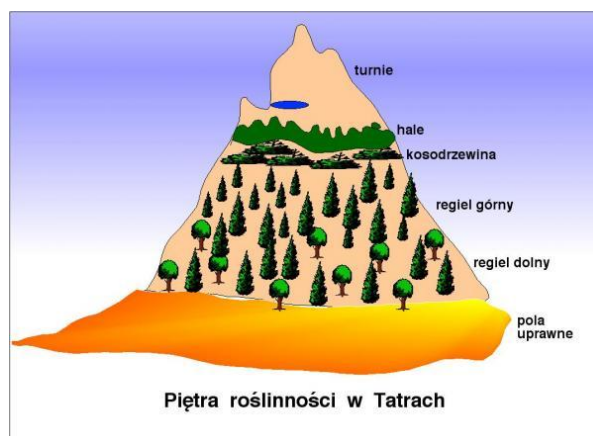
Ważnym elementem krajobrazu Tatr są doliny polodowcowe, np. Chochołowska, Kościeliska. Mają one profil poprzeczny w kształcie litery "U", co jedno-znacznie dowodzi, że kiedyś wypełniały je lodowce górskie. Doliny rzeczne mają profil w kształcie litery "V".

W wyższych partiach gór spotkać można małe jeziora, powstałe ze stopionego lodu, jaki zbierał się w różnych zagłębieniach terenu, np. kotłach polodowcowych. Najbardziej znane jest Morskie Oko, a ponadto wymienić trzeba Czarny Staw Gąsienicowy oraz całą Dolinę Pięciu Stawów.

Spływające z gór wody często tworzą wodospady. W dolinie Roztoki znajduje się najwyższy polski wodospad Wielka Sikława – – 64 metry wysokości.

Zachodnia część Tatr różni się od części wschodniej, a to ze względu na skały wapienne, z jakich jest zbudowana. Skały te są zdecydowanie bardziej miękkie od ostrokrawędzistych granitów (które budują Tatry Wysokie) i przez to bardziej podatne na niszczenie. Z tego względu Tatry Zachodnie mają nieco niższe wysokości oraz bardziej wygładzone krawędzie. Tam też występują zjawiska krasowe, czego przykładem mogą być liczne jaskinie.

W pokryciu terenu zaznacza się typowy dla obszarów górskich piętrowy układ roślinności. Jest on związany z warunkami klimatycznymi, jakie panują na poszczególnych wysokościach. Obowiązuje tu zasada, że im wyżej tym chłodniej, czyli mniej roślin może wegetować.

www.trudne.pl

Osadnictwo w Tatrach ograniczone jest do niższych partii gór. Jedyne miasto – Zakopane – leży na wysokości 900 m n. p. m. Powyżej spotkać można tylko nieliczne zabudowania wiejskie, a w wyższych partiach gór znajdują się schroniska turystyczne. Tatry są obszarem bardzo atrakcyjnym dla turystycznie, z tego m. in. względu Zakopane nazywane jest stolicą polskich gór.

Cechy charakterystyczne gór:

- Duże wysokości bezwzględne, duże różnice wysokości względnych, silnie pofałdowana powierzchnia terenu.
- Klimat - im wyżej, tym klimat robi się zimniejszy - temperatura maleje wraz ze wzrostem wysokości: na każde 100m/0,6°C; zmienna pogoda;
- Roślinność – zmiana wysokości ma znaczący wpływ na układ roślin (piętrowy); ze wzrostem wys. roślinność jest uboższa, aż w końcu mamy obszar pozbawiony roślinności.
- Wody – w górach występują liczne jeziora polodowcowe; rzeki: dno kamieniste, niska temp., nurt bystry.
- Gleby – bardzo zróżnicowane; zależne od podłoża, warunków klimatycznych oraz nachylenia stoku; gleby cechuje piętrowość.
- Rzeźba terenu – silnie urozmaicona; można wyróżnić formy wklęsłe: kotliny oraz doliny i formy wypukłe; Formy górskie łączą się, a w wyniku tego powstają grzbiety górskie, lub masywy, a te z kolei w pasma górskie.
- Przemysł – górnictwo, hutnictwo, zakłady metalurgiczne.
- Rolnictwo – uwarunkowane występowaniem dobrych gleb i tradycjami; uprawia się pszenicę, owies, buraki cukrowe; W górach nie wielka obsada trzody chlewnej (mniej niż 50 sztuk trzody na powierzchni 100 ha).
- Turystyka – rozwija się szczególnie podczas sezonu zimowego; szlaki górskie, wyciągi narciarskie.

Źródła:

www.krainy-geograficzne.za.pl

www.wiking.edu.pl

Przykład pozytywnego i negatywnego zagospodarowania przestrzeni (w sensie przyrodniczym).

*Negatywne

Kopalnie odkrywkowe:

- ✓ nieodwracalna zmiana rzeźby terenu i krajobrazu
- ✓ negatywny wpływ na bieg cieków wodnych powierzchniowych i podziemnych oraz jezior
- ✓ zmiana ekosystemów (zagrożenie gatunkowe)
- ✓ degradacja środowiska

* Pozytywne

Jezioro Rożnowskie na Sądecczyźnie (powstało w wyniku zalania wodami Dunajca doliny rzecznej - budowa tamy)

- ✓ powstanie nowych ekosystemów (wzbogacenie danego obszaru)
- ✓ uatrakcyjnienie regionu pod względem krajobrazowym i turystycznym
- ✓ brak niekorzystnych zmian w środowisku